

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese la facare dóue septemani odata, Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Proiectulu

de unu regulamentu pentru organisarea trebiloru bisericesci, scolare si fundationale romane de relega greco-orientala in statele austriace prin **Andrei** **Baronu** de **Siaguna**.

Episcopulu bisericei gr.-or. din Ardealu

ne veni si nóue a mana dílele aceste, si ne puse in placut'a pusetiune de a incredintiá pe cititorii nostri, ca nu ne insielaramu chiar' intru nimic'a in cele impartesite in Nrulu nostru trecut. Proiectulu a esítu tiparitu intr'o brosiura de 6 cóle si este compusu cu multa agerime si petrundietate, in catu va usiorá nespusu de multu lucrurile sinodului fitoriu. Suntemu cá nici odata in cea mai neastemperata asteptare, ca, dupa aprobari in o parte, adaogiri si modificari in alta parte, cum va esí elu in totatulu séu. cá lege stavilita de sinodu? Pe tóta intemplanarea, judecandu din cuprinsulu celu copiosu alu „proiectului“, sinodulu de acum va formá o insemnata epoca in istori'a bisericei romane greco-orientale din Austri'a nóstra si prin acést'a si cestiunea scólei va intrá intr'o asa nóua; pentruca proiectulu in cele privitóre la scóla vine a multiamí in mare parte asteptarile comune si cerintele presintelui, si cérca a. in símá, a dá o singura directiune celoru dóue tendintie cu totulu diverginte a barbatiloru nostri de adi, carii lucra pentru scóla. Intielegemu de o parte nesuinti'a confesiunaliloru de

a tiené scól'a in tóte afacerile ei sub eschisiv'a ingrigire a preotímei, éra de alta parte staurinti'a barbatiloru, cari voru cu totu pretiulu a desface scól'a de biserica cu totulu. Si marturisimu, ca pe călea desemnata in „proiectu“ voru puté inca se manece ambe partitele dandu-si man'a.

Dar', noi pana acum avemu inca dinainte-ne numai „proiecte“, si dela aceste pana la realitate adeseori e multu, fórte multu. Mai trebe asiadara se vorbimu cu reserva si se asteptamu chiar' implinirea faptelor. Si pana atunci estragemu in cele urmatóre „taierea VII.“ din proiectulu amintitu (pap. 69.)

Despre Senatulu scolariu.

§. 175. Senatulu scolariu este acea autoritate, care conduce treb'a scóleloru confesionale in Archidieceasa si Eparchia.

§. 176. In fie-care Eparchia, prin urmare si in Archidieceasa se asiédia unu senatu scolariu, care va constá din unu presiedinte si siése membrii ordinari, si totu atatia suplenti, carii intr'o tertialitate voru fi din cleru, ér' in dóue tertialitati din mireni. Prin urmare fie-care comuna bisericesca este supusa senatului scolariu, si fora aprobarea acestui nu póte infintiá nici unu feliu de institutu literariu séu scolariu.

§. 177. Presiedintele senatului nu se alege, ci este tot-deun'a Diecesanulu, carele in casuri de necesitate póte substituí in locul seu unu presiedinte interimalu.

§. 178. Ér' membrii ordinari si suplenti se alegu la infintiarea d'antaiu a senatului scolariu de

catra sinodulu respectivu archidiececanu, si eparchialu; ér' apoi se va reintregi prin sine insusi in urm'a candidatiunei facande din partea presidiului. Inse si consiliariulu scolariu regescu de relegea nóstra este inca membrulu acestui senatu, si iá parte la tóte afacerile lui cu votu consultativu.

§. 179. Membrii senatului scolariu nu potu fi ruditi la-olalta pana la a 6-lea spitia de sange si 4-lea de cuscria.

§. 180. Sinodulu archidiececanu si respective eparchialu va asiediá langa senatulu scolariu unu personalu manipulantu, precum impregiurarile -lu voru cere, si-i va defige si onorariulu.

§. 181. Senatulu scolariu va duce tóte afacerile sale colegialu, si le va decide acele dupa pluralitatea voturiloru.

§. 182. Spre aducerea unui conclusu validu se cere presentia a presiedintelui si a patru membrii afara de Secretariulu.

§. 183. Espeditiunile Senatului scolariu se facu cu subscrierea Presiedintelui, si cu contrasignatur'a secretariului.

§. 184. Problem'a senatului scolariu este

1. a lucrá activu pentru imbunatatirea obscésca a scóleloru mari si mici confesionali;

2. a face sinodului archidiececanu si respective eparchialu propuneri in privinti'a obiectiva si didactica a scóleloru;

3. a se ingriji pentru cele mai bune carti scolare, si acele a-le aterne sinodului archidiececanu, si respective eparchialu spre aprobare;

4. a priveghiá asupra perfectionarii si purtarii morale a profesoriloru, si invetietiloru;

5. a propune sinodului archidiececanu, si respective eparchialu spre remunerare pre acei barbati literati, carii prin edarea vreunui opu in ori care sfera scolare s'au meritatu;

6. a sustiné principiulu scóleloru confesionale, in intiesulu legiloru patriei;

7. a dispune cele de lipsa, cá tinerimea confesionale, carea frecuentéza scólele de alte confesii, se invetie doctrin'a religiunei nóstre, se cercetedie biserica nóstra, si se se cumunice in posturile prescrie, prin urmare

8. a pune catecheti pentru toti tinerii nostrii confesionali, aflése ei in ori ce scóla de alta confesiune, si piedecele, ce s'ar' ivi in privinti'a acést'a

al-e deleturá in intiesulu legiloru patriei, si a ordinationiloru previgente mai inalte;

9. a prefige terminulu pentru esaminarea acestorlu individi, carii aspira la ocuparea vreunui postu profesoralu, séu invetiatorescu;

10. a denumi din sinulu seu o comisiune esaminatóre constatatóre de trei membrii;

11. a starui, cá numai acei individi se se puna de profesori la gimnasiile confesionale, carii suntu bine pregatiti, si au depusu esamenu inaintea comisiei ad-hoc cu succesu bunu din studiile filologice, matematico-naturale si istorice, precum si din conoscinti'a limbelor clasice si patriotice, precum si din literatur'a limbei romane;

12. cá de profesori in institutulu clericalu si pedagogicu se se asiedie astfelu de individi, carii au depusu esamenu din sciintiele teologice, pedagogice, din dreptulu canonicu, din tipicu si cantari bisericesci;

13. cá de invetietori in scóle capitale si populare se se inainteze astfelu de clerici, si pedagogi, carii cursulu teologicu, séu pedagogicu l'au absolvatu, si din studiile pedagogice au depusu esamenu cu calculu bunu;

14. a clasificá pre cei esaminati strinsu, si alé dá loru calcululu meritatu „distinsu — bine — suficiente — neindestulitoriu“;

15. celui esaminatu, carele capata calculu cu „neindestulitoriu“ a-i dá voia spre repetirea esamenului, carele nu se mai póte repeti, déca si a dóu'a óra a reportatu calculu de „neindestulitoriu.“

§. 185. Senatulu scolariu va starui cu tóte putinciósele midilóce, cá punctele 9—15 din §-ulu precedinte stransu se se paziésca atatu de catra comunele bisericesci, catu si de catra individi, carii aspira la postulu profesoralu, si invetiatorescu, si a deslusi cumunelor bisericesci la casuri ocurinte, cá ele spre binele loru se asculte de ordinationele auctoritatii supreme scolare, carea a adusu asemene mesuri spre inaintarea si inflorirea culturai populare, s. a.

§. 186. Senatulu scolariu va pune si va intari in posturi pre profesori, si invetietori. La care privilegiu va fi cu cea mai mare bagare de séma, cá alegerea de profesoriu, séu de invetietoriu se se fia facutu cu observarea celoru din §-ii 26 si 44., si cá alesulu de profesoriu s'au de invetietoriu se fia

fostu strainu dela ori ce intriga, si coruptii, si ca alesulu nu s'a deobligatu a primi postulu profesoralu séu invetiatorescu cu plata mai mica, decum aceea s'a fipsatu mai nainte. Candu asemene irregularitati se intempla atunci senatulu scolariu nu numai va denegá denumirea si intarirea alesului de profesoriu séu de invetietoriu, ci inca lu va opri pe unu timpu de a puté imbracă ori ce postu scolariu, pana nu se va îndreptá pe deplinu.

§. 187. Individii esaminandi pentru profesur'a teologica, gimnasiale si pedagogica au a depune o tacsá de 20 fi. éra cei pentru invetietori ai scóleloru reale, capitale si populare de 10 fi.

§. 188. Senatulu scolariu va formá o casa din tacsele esameneloru, din care va dá comisariiloru esaminatori (§-u 184 p. 10.) si personalului manipulantu (§-u 180.), unu onorariu cu finea anului, si prisosulu are a remané de proprietatea fondului scolariu, despre care la propunerea senatului scolariu va otári sinodulu archidiecesanu, si respective eparchialu.

§. 109. Senatului scolariu i se cuvine dreptulu de a trimite din timpu in timpu unu séu doi comisari din sinulu seu spre cercetarea scóleloru, si acestoru comisari a-le asigná diurne pe dí de 5 fiorini din banii esamineloru. — Comisarii acesti voru fi datori se fia cu cea mai mare atentiune atatu catra metod'a si didactic'a, ce o observéza profesorii si invetietorii la propuneri, si la mantinerea organizatiei prescise, si a disciplinei, catu si la sporiulu eleviloru; a se convinge despre starea materiale a fondeloru, cerendu dela Efori'a parochiale aretarea ei; a visitá zidirile si realitatile scolare, si a deobligá pre Efori'a locale spre delaturarea ori-carei scaderi possibile. — Comisarii voru fi datori a duce unu diariu, in care se inscria si se insemne tote lucrurile si observatiunile loru, cá apoi se fia in stare a compune si a asterne senatului scolariu unu raportu perfectu despre urmarile misiunei loru.

§. 190. Senatulu scolariu va starui la sínódele parochiale si protopopesi, cá comunele bisericesci se zidéscá scoli, sî locuintie pentru personalulu scolariu, unde lipsescu acele, si cá se faca lefi potrivite chiemarii celei grele a personalului scolariu, caci dela aceste impregiurari aterna in florirea scóleloru, si a culturei nationale, de earea crescínii nostrii au lips'a cea mai mare.

§. 191. Fiindeca senatulu scolariu va avé a duce chiemarea sa dupa instructiunile si mesurile sinodului metropolitan si a respectivului sinodu eparchialu: pentru aceea va fi datoriu a raportá pre atatu sinodului metropolitanu, catu si sinodului archidiecesanu, si respective eparchialu despre intréga starea scóleloru. si a invetiamentului, si a face propuneri pentru melioratiunea trebei scolaru pe bas'a esperintiei castigate pe acestu campu.

§. 192. In fine senatulu scolariu va renduí in totu anulu pe timpul recreatiunei conferintie invetietoresci, si spre conducerea loru va denumi comisari din corpulu profesoriloru si alu invetietoriloru, carii apoi dupa instructiunea senatului scolariu voru raportá despre efectuarea loru cu observatiunile proprii, ce ei afla cu cale.

Dupa cum cititorii nostri vedu din acestu proiectu, sunt aici multe, fórte multe de dísu. Cu tóte aceste noi ne punemu in asteptare si dupace vomu vedé si insesi desbaterile sinodului asupra lui, ma, vrendu si d-dieu, regulamentulu scólei asiá cum se va stabili de sinodu, atunci si noi ne vomu face detori'a.

V. Romanu.

Din astronomia.

Dintre tóte sciintiele, ce ocupa mintea nóstra, astronomi'a negresitu cuprinde locul d'antaiu. Ea ne face cunoscuti cu marimea naturei, in sa totu-deodata si cu nulitatea nóstra. Vomu vedé, ca mintea omenéscá a innaintatu in astronomia fórte de parte, dara vomu vedé si aceea, ca proportiunea intre lucrurile cunoscute si necunoscute e fórte mare.

Astronomi'a abia in sut'a a dóu'a innainte de Cristosu a prinsu radecine in scól'a alesandrina sub egid'a Ptolomeiloru, cari s'au ocupatu multu cu sciintiele, si mai alesu cu astronomi'a. Invetiátulu Eratostene a mesuratu deja unu gradu alu meridianului, éra Hiparcu érá astronomulu celu mai renumitu. La Babilonu intru adevéru erau Caldeii, cari cunosceau astronomi'a, inse acesti-a, de si au cunoscutu lungimea anului si ciclului lunei, totusi n'au tratatu-o cá sciintia, ci cá unu medilocu, prin care au influintiátu in legelatiune. Dupa emigrarea sciintieloru din Asi'a si Afric'a in Europ'a, astronomi'a s'a neglesu, si mai cu séma sub domnirea Ro-

maniloru si dupa acea. Coregerea calindariului sub Juliu Cesare nu o potemu ascrie lui, ci unui astronomu renumitu din Egiptu, care traia la curtea cesareului. Se nu ne prinda inse mirare, ca Romanii au neglesu astronomi'a, ca-ci invetiatiu loru n'au cautatu si nici n'au potutu se se ocupe cu tote sciintiele, de ore ce statulu avea lipsa de ei, si asi'a au cultivatu numai sciintiele mai necesarie, prin cari poteau ajuta statului si siesi. Un'a dintre sciintiele aste necesarie era retoric'a, care a ajunsu la Romani culmea cea mai innalta.

In sut'a a sieptea s'a radica unu poporu, Arabii, care atatu prin eroismulu armeloru, catu si prin cultivarea sciintieloru si mai alesu a astronomiei si-a castigatu locu pre paginile istoriei. Ei au cunoscutu cauzele intunecimiloru, si ca pamentulu are forma rotunda. Ei au asemenatu pamentulu cu galbenusiulu din ou, atmosfer'a cu albusiulu, era firmamentulu cu gaoc'a. Pecatu, ca astronomi'a Arabiloru a fostu totu-deodata si astrologia, care a facutu din sciinti'a ast'a frumos'a unu felu de vrajitoria. Arabii conchideau din constelatiunea steleloru cursulu intemplaminteloru si destinulu unui seu altui muritoriu. Deca sorcea omului inse ar' fi deja inainte detiermurita, atunci omulu nu s'ar' pote numi fintia libera, ci unu ce, care trebue se se tiena strinsu de legile nestramutavere ale naturei. Vieti'a de tote dilele in sa ni areta contrariulu.

Dupa caderea acestui poporu bravu, a domnitu era intunereculu noptii. Nesciinti'a si fanaticismulu se pareia devis'a omenimii, pana ce abia in sut'a 15-ea dupa Cristosu geniulu omenescu s'a desteptatu din letargi'a, in care l'a aruncatu tirani'a bataieloru necurmata, si acuma flacar'a sciintiei, care in Asi'a si Afric'a s'a stinsu deja de totu, a inceputu se, respand'esca radiele sale binefacatorie preste Europ'a. In sut'a acest'a a aflu Columbu o lume noua, era Copernicu sistemulu planeteloru. Acestu barbatu escelintu a nimicitu pentru totu-deuna credinti'a despre stabilitatea pamentului; elu a documentatu, ca pamentulu se intorce in tota diu'a odata pre langa osi'a sa, si intr'unu anu pre langa sorce. Diuimate de seculu dupa Copernicu a avutu Tyho Brahe se documente, ca planetele se intorcu pre langa sorce, si sorcele pre langa pamentu, era cestu din urma remane neclintitu. Sistem'a lui a capetatu o partida mare, in sa curendu s'a predatu uitarii, ca-

ci Kepler, contimpuranulu lui Tyho, a recunoscutu adeverulu sistemului lui Copernicu, adeca intorcea planeteloru si a pamentului pre langa sorce, in sa Kepler a recunoscutu totu-deodata si lacunele din sistem'a lui Copernicu si a cautatu se le astupe.

Dara noi nu vremu se ne ocupamu cu istori'a astronomiei, nu voimu se discutamu asta data despre altu ceva, decatu despre locuinti'a nostra, despre leganelu si mormentulu nostru.

De privimu pamentulu, apoi elu ni se areta ca unu siesu mare fara capetu, preste care s'a boltitu ceriulu in form'a unei semicugle. Si negresitu acest'a a fostu ide'a primitiva despre pamentu, acest'a pote e inca ide'a selbateceloru de prin Afric'a, si a celor'a, cari privescu in tota diu'a resarirea si apunerea sorelui si a lunei, fara se se fia intrebatu celu pucinu odata, de unde vine sorcele si unde se ascunde preste nopte; unde se ascunde lun'a si stelele in tempulu dilei, si cum de nu-si stramuta cursulu?

Cugetarea de a pote raspunde la intrebarile aste a condusu omenimea la cunoscinti'a, ce o are astadi despre locuinti'a nostra, ca-ci departe e ide'a primitiva de adeveru. Sute de ani au trebuitu omenimii, pana ce a invinsu nisce insielatiuni si retaciri, si si-a castigatu cunoscintie mai chiare.

Amu disu, ca pamentulu la prim'a vedere ni-se areta ca unu siesu mare fara capetu, preste care s'a boltitu ceriulu in form'a unei semicugle. Acest'a ni se pare nunai, intr' adeveru inse nu e asi'a. Amu vediutu, ca sorcele in tota demineti'a resare de catra Ostu si apune la Vestu, si nime dintre noi nu se pote indo'i, ca n'ar' fi totu acelu sorce! Unde inse a fostu elu preste nopte? Ce s'a intemplatu cu lun'a si stelele in tempulu dilei, ca-ci la aparerea deminetiei se perdu d' inaintea ochiloru nostri la apusu, si ser'a ni se areta de nou la resaritu. Negresitu trebue se fia trecutu sorcele in tempulu, candu nu-lu vedemu, pre sub noi, pre sub pamentu, — trebue se fia facutu o caletoria de la apusu spre resaritu — facia cu noi — pana ce lucesce lun'a pre ceriu, ca demineti'a se-lu potemu vede de nou la resaritu, deca e totu acelu sorce. Acest'a trebue se se intemple si cu lun'a si cu stelele, pana ce ne diaresce sorcele. Caletori'a sorelui si a lunei pre sub pamentu ni a-deveresce inse, ca pamentulu, ori catu de mare se ni-lu cugetamu, trebue se aiba margini, ca-ci altu

cum n'ar' fi cu potintia se-lu incungiure sórele si lun'a. Ori se cugetamu dóra, ca suntu pre sub pamentu tuneluri, pre unde trece sórele, lun'a si stelele? Hipotes'a acést'a inse cade de sine ins'a-si, candu scimu, ca sórele e cu $1 \frac{1}{2}$ milionu de ori mai mare, decatu pamentulu, si cá atare nu póte trece prin unu canalu alu acestui din urma.

Din predísele vedemu chiaru, ca pamentulu e unu ce marginitu. Se esaminamu acuma form'a lui esterióra. De amu poté privi pamentulu din o departare mare, d. e. din luna, amu fi curendu in curatu cu form'a lui, dara fiindu asiá dícandu legati de elu si o departare asiá mare nu e cu potintia, ne vomu intrebuintiá, spre a ne convinge despre form'a lui, de munti, si mai alesu de cei ce stau isolati pre unu siesu intinsu. Si cum ni se aréta pamentulu, privitu de pre culmea muntiloru? In form'a unui cercu, in a carui centru ne aflamu noi. Se ne uitamu in tóte partile si vomu vedé, ca distanti'a, ce jace intre noi si punctulu mai indepartatu de man'a drépta, e atatu de mare, cá cea intre noi si punctulu mai indepartatu de man'a stenga, séu din ori si care parte, si ca centrulu, adeca noi stamu de la fia-care punctu mai indepartatu in asemenea innaltíme. Acést'a se póte observá inse numai atunci, déca cea ce privimu are form'a unui globu, adeca e rotundu. De aci potemu cu totu dreptulu conchide, ca form'a locuintiei nóstre inca e rotunda. Ni s'ar' poté obiectá, ca muntii cei innalti dau pamentului o forma coltiurósa, dara acést'a nu stá, pentru ca pamentulu, de lamu poté privi din departarea lunei d. e., ni ar' aretá, catu de mici suntu muntii in proportiune cu suprafaci'a lui, si ca innaltímea loru se perde de totu. Cá se ne convingemu mai departe, ca pamentulu e rotundu, se luamu nisce esemple din viét'i'a de tóte dílele. Nu credu se fia vr'unulu dintre cetitorii acestei fóie, care se nu fia caletoritu, déca nu mai departe celu pucinu d'intr'unu satu intr' altulu. Si apropiandu-se elu in caletori'a sa de satu, ce au vediutu ochii lui mai intaiu? Negresítu turnulu besericeii, dar' si de la acestu-a mai intaiu numai crucea, si apropiandu-se totu mai tare a vediutu turnulu intregu, apoi cosiurile caseloru si mai pre urma fundamentulu loru. Acést'a ni documentéza destulu de invederatu, ca pamentulu are form'a unei cugle, ca-ci de ar' fi siesu, atunci ar' trebui se vedemu satulu de odata, — turnulu besericeii d'impreuna cu

fundamentulu colibelorú celoru mai mici, cu atatu mai multu, ca pre unu siesu ochii nostri vedu mai curendu unu trupu, ce ocupa locu mai latu, decatu unu ce innaltu. S'au facutu multe esperimentatiuni, spre a studiá form'a pamentului; multi invetiati au caletoritu pre mare si mirarea loru a fostu mare, candu dupa unu tempu indelungatu alu caletoriei loru — Ferdinandu Magelhaens a fostu celu d'intaiu, carele in anulu 1519 a facutu esperimentatiunea acést'a — au ajunsu éra la loculu acel'a, de unde au purcesu. Acést'a devine din form'a cea rotunda a pamentului. Se oservamu d. e. o musca, care ambla pre unu mêru intregu si vomu vedé, ca ea in fine éra va veni acolo, de unde a plecatu. Din tóte aceste conchidemu ca pamentulu nostru e rotundu.

In sut'a 16-ea s'au inventatu ochianurile, si cu ajutoriulu loru s'a observatu, cá form'a sorelui si a lunei, precum si a altoru stele e rotunda, ce mai tardíu s'a documentatu si prin teori'a gravitatiunii, ca numai acésta unica forma e cu potintia. Si apoi déca sórele, lun'a si alte planete au forma rotunda, de ce tocmai pamentulu se nu fia rotundu? La intunecimi de luna, cari se intempla, candu lun'a vine in umbr'a pamentului, luminatu de sóre, s'a vediutu, ca umbr'a pamentului a fostu totu-deuna rotunda, pentru-ca umbr'a unui corpu rotundu inca e rotunda.

Vomu vedé mai departe, ca pamentulu cá unu ce marginitu si rotundu se întórce in tempu de 24 de óre pre langa osi'a sa propria, éra intr'unu anu pre langa sóre si apoi rotatiunea lui de 24 de óre ni aduce schimbarea noptii si a dílei, éra cea prelanga sóre ni esplica primavér'a, vér'a, tómn'a si iér'n'a. Despre aceste inse vomu vorbi de alta data.

Pest'a in 10. Martísioru 1864.

Ionu Iovitia.

Invetiarea computului in scol'a populara.

(Capetu.)

1. Daca scolarii nu precepu deplinu séu de locu problem'a, atunci docintele se caute caus'a nepreperii; apoi se conduca pe scolari cu privire la caus'a aflata — la deplin'a intielegere, se-le indrepte atentiunea pe calea resolvarii sigure.

Ca intielege ori nu scolariulu problem'a la antai'a audire séu citire póte vedé invetiatorulu din aceea,

daca-lu va face mai antaiu de tóte se spuna problem'a asiá precum i-a spus'o elu. Accentuarea cuvintelor arata totulu.

III. Cum se potu deprinde scolaríi cu dibacia si siguritate in calcularea problemelor?

Asiá, daca ei voru procede totu-deun'a cu deosebita privire la regulele cu valóre pentru instructiune in generalu, si la cele trei maxsime statorite in deosebi pentru invetiatur'a computului.

Éra indemanarea in computu o capeta prin exercitiu intinsu a celoru invetiate si prin repetirea loru désa in legatura cu adaogeri nóue.

Inca cateva regule de incheiare.

- a) Totu-deun'a mai antaiu socotéla de capu si apoi socotéla de tabla impreunata cu aceea.
- b) Intrég'a invetiatura a computului se se bazeze pe intuitiune. Midilócele spre acést'a se nu lipsésca din scóla.
- c) E bine cá la acel'asi lucru si la acelesi referentie se schimbamu cu espresiunea, caci acést'a ne va duce mai siguru la intielegere si ne feresce de mecanismu.
- d) E de neaperala trebuintia se accentuamu lucrulu de capetenia in punerea intrebarii.
- e) Se naintamu cu scolarii treptatu si cu grige. Deprinderile se fia felurite si dese.
- f) La antaiele deprinderi se nu ocupamu nici odata pe scolariu mai lungu, cá o diumetate de óra.

Sciri scolastice.

Din viéti'a scolastica de pre la noi. Sibiiu, 29. Martiu.

Crediu, ca-mi voiu implení numai o detoria placuta, déca cu asta ocaziune voiu aduce la cunoscenti'a on. publicu cetitoriu, unele misicari de pre campulu vietiei nóstre scolastece din protopopiatulu gr.-cat. alu Sibiiului.

Prot. resp. D. J. V. Rusu amesuratu misiunei sale, avendu si pucinu tempu disponibilu si liberu, facia cu multifariele sale ocupatiuni, se determina pre neasceptate, cum ai díce, cu intentiunea de a surprinde pre respectivii docenti, a face o excursiune pre la acele comunitati de conf. gr.-cat. din acestu tractu, pre unde tréb'a scolaria nu prea stá pre petioru imbucuratori, dupa cum s'ar' pretende dupa atate ordinatiuni si incuragiari date in asta privintia.

Scopulu acestei excursiuni oficióse, fú: a castigá notitii si informatiuni secure, asiá dicundu, in faci'a loculu, ca ce póte fi caus'a, ca invetiamentulu populariu nu póte prosperá si inaintá dupa cum am dorí cu totii, si dupa cum pretindu ordinatiunile mai inalte.

Inceputulu amentitei excursiuni se face in 25. Martiu a. c. prela 3 óre dupa amiédi, cu comun'a gr.-cat. a Slemnicului. E de insemnatu, ca aci este scóla de zidu, inse nu prea acomodata cu incaperile de lipsa, din cauza, ca scól'a n'are nece unu venitu, ci ea s'a facutu si se susutiene numai de poporeni resp. de conf. gr.-cat. carea se álla in minoritate mare facia cu alte confesiuni din aceea comunitate; ér' din lad'a a-rodiale nu capeta nece unu cruceriu, si deregatori'a comunale consta cea mai mare parte din fii ai natiunei sasesci.

Pre la 3 óre, cercetandu scól'a, se aflara de facia numai 15 prunci de scóla cu docentele resp.; acestia fura de resp. prota esaminati din obiectele propuse, se incuragiara spre diligentia si portare buna, li-se esplicá folosulu, ce-lu voru trage din invetiatura; ér' docentele resp. fú reflectatu cu privire la metodulu de propunere, cum si la modulu tractarei cu pruncii; asemene fú reflectatu si cu privire la cartile de scóla si alte trebuintie si recuisite. Se puse intrebare, ca din ce cauza, nu cercetéza mai multi prunci scól'a? la care parochulu cu docentele si unu curatoriu respunsera, ca ómenii nu voru a-siá pruncii la scóla, si apoi deregatori'a comunale resp. nu le pre dà mana de ajutoriu, de a sili pre parenti asi-dá copíi la scóla si pre cei inde-retnici ai pedepsí in sensulu legiloru. Facia cu aceste, parochulu fú indetoratu a provocá in scrisu pre deregatori'a comunale, cá se dee mana de ajutoriu pentru cercetarea regulata a scólei, si déca totusi si acesta provocare ar' remané desiérta, se se faca aratare oficiosa la resp. oficiu Archi-Diaconale, carele nu va lipsí a prevedi in sensulu ordinatiunei Metrop. de dto ²⁵/₁₃ Novembre 1862 Nr. 978.

Din Slemnicu, se face excursiune in comun'a gr.-cat alu Caltvasserului in Comitatulu Albei de susu. Acest'a Comuna e intréga romana, numera 170 famelii de conf. gr.-cat., si n'are de locu scóla propria, ci pruncii se invétia in cas'a docentelui.

Pre la 9 óre demanéti'a in 26. Martiu c. n. fú cercetata scól'a din cas'a docentelui, si cu mare durere, se aflara de facia numai 11 prunci de scóla. cari si fura esaminati; se facura reflexiunile de lipsa, cu privire la modulu de propunere, cu privire la tractarea cu

pruncii, cum si cu privire la cartile de scóla intrebuintate; in asta! privintia se aflà o disparitate fórte batátória la ochi, ca vedeai ca mai fia-care pruncu de scóla, are carte deosebita, din care invétia, si in atare casu, se semte in deplin'a valóre a cuventului trebuinti'a de a se prelucrá si introduce carti corespundiátóre pentru scólele popularie in tóta uniformitatea.

Cu ocasiunea acestei cercetari neasceptate, fura chiamati inainte parochii resp. cum si curatoratul din preuna cu alti fruntasi ai comunei, fura intrebati cu tóta seriositatea, ca din ce cauza, in o comuna atatu de impopolata (ad: de 170 fumuri) se afla numai 11 prunci la scóla? respunsulu fù, ca pan' acum a amblatu regulatu pruncii la scóla, adunanduse pana si catra 60 prunci, asiá catu mai nu incapeau in cas'a docentelui, dar' acum, de candu a inceputu a se face primavér'a parentii si-trametu pruncii la pastorirea vitelor si la alte trebuintie economice, si cu tóte ca d. jude procesuale resp., carele se afla in loco, a poruncitu a se pedepsi cu pedépsa in bani, acei parenti, cari nu si-mena copiii la scóla, totusi nece acésta mesura nu-si are rezultatulu doritu, cace unii ómeni suntu cerbicosi, cu tóte, ca si parochii le predica destulu cu tóta ocasiunea pentru scóla; totu deodata se spuse si aceea, ca d. jude procesualu inca are mandatu dela resp. oficiu comitatense, cá cu finea fia-carei lune, se faca aretare oficiósa despre cercetarea scólei comunale.

D. prot. resp. in aste impregiurari a aflatu de bine, a chiamá inainte popornlu comunei resp. atatu spre a se convinge mai cu temeiu despre caus'a necercetarei regulate a scólei, catu si spre a se luá mesurile de lipsa pentru redicarea unui edificiu de scóla mai corespundietoriu trebuintieloru locali, de óra-ce in cas'a docentelui, unde deodata locuescu si elu si fameli'a sa, nu se potu invetiá pruncii cu cerut'a comoditate, acuratetia si atentiune, apoi si alt-feliu o atare comuna si pan' acum ar' fi fostu in stare cu voientie si poteri unite, a-si redicá unu edificiu de scóla corespundietoriu si acomodatu dupa trebuintiele sale.

Deci in 27. Martiu pre la 9 óre demanéti'a se adunà o parte mare din poporul comunei in cas'a judeului comniale; aci esplicanduse cu cuvente petrundiátórie folosulu celu mare, celu contragu copii loru din invetiatura, si ca in tempulu presente numai invetiatur'a si luminarea poporului póte redicá la fericire, gloria si viitoriu o natiune; poporul adunatu si-marturisi culp'a sa facia cu scól'a, si petrunsu de cuventele pastorului seu, dupace i-se ceti si ordinatiunea metropolitana de

dto ²⁵/₁₃ Novembre 1862 Nr. 978 data in folosulu scóloru in legatura cu ordinatiunile locutenentiali data totu in acestu obiectu, — in čointielegerea si armoni'a cea mai buna, se deoblegà prin unu actu formalu subscrisu de toti poporeni de facia, cá in cursu de unu anu de dile, incepundu dela pascile viitorie, si-va redicá edificiu propriu de scóla, carele se va face din materialu solidu adeca: cu paretu de piétra si caramida si acoperitu cu tiegle, constatoriu din dóue odai corespundietórie, din care un'a va fi casa de scóla, er' cealalta, casa de locuentia pentru docente. Unii poporeni mai zelosi si in stare materiale mai bunisioru, inca cu ast'a ocasiune a si subscrisu in o lista deosebita, unele sumusióre cá oferte benevole. In poterea actului resp., comun'a se indetorà a castigá pre spesele sale materialulu de lipsa, a dá mana de ajutoriu cu carele si cu palmile la edificare, cum si pentru spesele de lipsa a aruncá pre fia-care tata de familia, cate unu contingentu anumitu in bani; si totu deodata pentru intetirea edificarei, se infientia unu Comitetu alesu din poporeni cei mai zelosi si mai conscientiosi, carui i-se si incredintiá ingrigirea de acestu lucru.

De aici, dupa primirea actelor resp. ad: cu privire la redicandulu edificu de scóla, — lasandu intrebarea imbunatatirei lefei docentelui, pana dupa infientierea edificiului de scóla — resp. prot. si continuà escursiunea intre binecuventari din partea poporeniloru petrinsi de cuventele lui, pan' in comun'a vecina Bort'a, érași in Comitatu Albei de susu.

Acest'a comuna érași partea cea mai mare e locuita totu de romani de conf. gr.-cat. In ast'a comuna, ce e dreptu este scóla comunale, inse fórte miserabile, facuta din gradiele si coperita cu paie. Aci cu dorere adunca debue se marturisiru ca si in decursulu iernei, nu a fostu frecuentata scól'a mai de locu, din care cauza, s'a recuiratu oficiulu comitatense resp. deosebitu pentru ingrigirea, cá copiii se cerceteze scól'a si dupa cum ni s'a spusu, s'a si datu ordine strensa d-lui jude procesuale resp. in astu obiectu, din care cauza unii parenti renitenti s'au si pedepsitu luandulise zelóge (ne avendu bani se platésca numai de catu pedépsa).

In 28. Martiu c. n. adeca: Domeneca trecut'a fiendu de facia prot. resp. la siebitionu divinuu, dupa finirea aceluia, dupa permiterea unei vorbiri ocasionale, poporeni adunati in uumeru insemnatu, fura intrebati, ca din ce cauza, nu si-au tramesu copiii la scóla? au nu li-s'a impartasiu poruncile mai inalte date in asta

privintia? etc. etc. responsulu la aceste intrebari fũ de o atare natura, catu elu, aruncã umbra si asupr'a unor parenti cerbicosi si nepetrunchi inca de binele scõlei, si si asupr'a docentelũ resp., carele inca n'a statu cu totu de a dinsulu de cercetarea scõlei, si carele nece, ca e recunoscutu de auctoritatile besericesci resp., ci pusu numai din lipsa neincungurata pana la alta dispozitiune, din partea comunei, fiendu si elu de nascere totu din aceea comuna.

Sentienduse si aci lips'a de unu edificiu de scõla mai acomodatu si mai corespundiatoriu, se oblegã prin actu formalu subscrisu de toti poporenii de facia, si acẽsta comuna, cã inea in anulu curente pan' in tãmna, si va face edificiu propriu de scõla, — candu avendu odata scõla gata, se va ingrigi de unu docente mai aptu si de o lãfa mai bunisiora.

Frumosu lucru, numai deca poporeni nostri si-ar' tienẽ parol'a data, la care s'a deobligatu prin actu formalu din liber'a sa voia, si potemu dice, ca cu tãta parabilitate si inca si cu oresi-care entusiasmare. Dare-ar' d-dieu! cã acẽst'a, se sierbesca de esemplu si pentru alte comune romane, cã se pãta prinde odata rãdecini afunde parentiẽsc'a ordinatiune metropolitana de dto ²⁵/₁₃ Novembre Nr. 978 1862 data, cã normativu pentru infientiare si prosperarea scõleloru.

Din caus'a plõiei neincetate si a desfundarei drumuriloru nepardõsite de pre asiã-numit'a „Valea Buici,” s'a amenatu pre catu va tempu acẽsta escursiune, ce erã proieptata de a se mai face in vreo trei comune mai marisiorã din tractulu protopiatului greco-catalicu alu Sibiuului; despre care comune cu asta ocasiune numai atatu voiu in generalu, a insemnã, cumca ele au scõle proprii, sianume: Buia si Sialdorfulu cu scõle bane de zidu; dar' cu tãte aceste, dupa informatiunile primite; nece aceste scõle, nu fura cercetate de prunci in mesur'a ceruta, din cauza, ca facia cu tãte indemnãrile parochiloru resp. semtiulu iubirei de scõla inca n'a potutu prenda rãdecini statornice in anemele unor parenti mai nepriceputi, eari si alt-feliu incurcati in multe neajunsuri, vedu numai pana la nasu, si mai multu cauta la folosulu momentanu ce lu au dela copiii sei, menandui la pastortulu mieiloru etc. de catu la folosulu scõlei si a invetiaturei.

Dar' nẽ mangiamu, ca prin neobositulu zelu prin bunulu esemplu si desteritatea preutiloru nostri cum si prin cuvenita spriginire din partea organeloru civile

concernente, care au a lucrã mana in mana cu preutimea, se va plantã pre incetu si va prenda rãdecini in anemele poporului nostru si semtiulu iubirei si pretiuirei de scõla.

Numai catu condusi de acẽsta idea frumõsa, se nu desperamu nece odata, se avemu resolutiune tare si pacientia de feru, cã deca nu voru reusi astadi cu o idea buna, voru reusi mane, sãu preste unu anu etc. etc. se facemu totu de un'a, catu potemu, ca asiã totu vomu inaintã.

+

Pest'a in 1. Martisoru 1864.

Onorata Redaptiune!

Despre scõlele nãstre poporali de prin Ungari'a si Banatu n'am nimica nou, nici imbucuratoriu se vi scriu.— In dõilele aste decurge la innaltulu consiliu de locotentiã din Bud'a pertraptarea plãnsorii Romaniloru bãnãtieni, substernuta Maiestãtii sale in 25. Iuniu a. c., in care intre multe altele se arãta si defectele administratiunii scolare, si se rãga, cã scõlele nãstre poporali se se scõtia de sub administratiunea clerului si se se supuna la o administratiune si directiune romana nãtionala civile, care se se organizeze amesuratu cerintei tempului si cu ascultarea celoru mai de frunte capacitati nãtionali ale nãstre — sãu pre bas'a normelor, ce costau pana la anulu 1849, sãu acelor, ce se introdusera de atunci incõce si costara cu prẽimbucuratoriu rezultatu pana la anulu 1861. Noi nu asteptamu multu de la rezultatulu pertraptarii acesteia, de ore ce scimu, ca unu barbatu fãrte de frunte alu nãtioni nãstre, d-lu V. Babesiu, a fostu inca in lun'a lui Augustu a. t. provocatu de guvernatoriulu tiei unguresci a-si dã opiniunea si votulu seu asupra reorganisãrii scõleloru nãstre nãtionali, si acestu barbatu meritatu nu a intãrdiatu a responde la tem'a, cu care s'a onoratu — la tempulu seu Vi voiu comunicã elaboratul Dsale, — in sa pana acuma n'avemu nici o mangaere din partea innaltulu barbatu, ce stã in fruntea guvernului tiei unguresci, de si s'a esprimatu, ca voesce din anima se ajute scõleloru nãstre, numai de ar' cunõsce modalitatea, pre care i-a aretatu-o acuma d-lu V. Babesiu in votulu seu. Dee d-dieu in sa, ca noi se ne insielamu in asteptãrile nãstre, si se se puna odata capetu anarchiei, ce domnesce in scõlele nãstre romane din Ungari'a si Banatu! —

Unu bãnãtienu.

Varietati.

Nepotulu nesocotitu.

Vietuiá in Parisu unu omu tineru—lu vomu numí Oscaru — lume alba si aruncá in giurulu seu cu banii, cá candu aru fi avutu saculetiele lui Fortunatu Vreo cativa lingai, amici ai lui, lu ajutá fidelu in intreprinderea sa. Cum gatá celu din urma cruceriu, scriá numai decatu la unchiu-seu, unu posesoru avutu, dupa alta suma nóua de bani; si unchiu-seu au fostu asiá de slabu, celu pucinu óre-catva timpu, a-i respunde toi-deun'a cu bani sunatori. In urma totusi i vení lucrulu cam curiosu. Incepú a admoná in respansurile sale pe nepotu-seu se crutia banii, si neajutandu nici acést'a a-i amenintiá, cá in viitoriu i vá tramite numai atatia bani catu i face neaparata trebuintia; déca nu vá fi cu buna socotéla si nu s'a ajunge se véda apoi ce va face, ca dela elu numai are de a mai asceptá.

Lui Oscaru nu-i folosí nici acésta admonitiune seriósa; si asiá unchiu-seu se vediú silitu a-si impliní amenintiarea. La inceputulu fia-carei lune tramitea nepotului seu numai sum'a promisa pe catu timpu vá se fia in Parisu; tóte cele lalte tramiteri de bani incetara.

Si ce facú Oscaru acum? — Mai intaiu se pune si scria epistolele cele mai rugatórie unchiului seu. Neputédu insa nici intr'unu modu se móia si induplece pe acést'a, face datorii peste datorii, numai cá sa-si póta continuá viéti'a cea vagabunda. si unchiu seu erá in urma cu voia ori fara voia totusi silitu a impacá pe creditorii.

In urm'a acestei-a capeta insa Oscaru intr'o dí frumósa o epistola dela unchiu-seu, care lu facú sa judece cu totul mai seriusu.

In epistola dice unchiu seu, ca acum odata a platitu si a impacatu pe creditorii; insa acést'a e cea din taiu si cea din urma data. De cumva vá mai face Oscaru aceea ce a mai facutu, i declara odata pentru tot-deun'a ca tóte legaturile ce lu mai tienu de dinsulu voru fi rupte: Nu vrea adeca a face óre-candu pe unu risipitoriu cum e Oscaru de moscenitoriu averii sale.

Ast'a erá o sentintia, cu care nu erá de a glumi. Avereá cea insemnata ce erá se moscenesca Oscaru „Amiculu Scólei“ ad Nr. 6. 1864.

dela unchiu seu, nu erá de a o pune asiá fara nici o socotéla in jocu spre a o perde. Se vediú deci silitu a-si schimbá traiulu vietii vagabunde de pana acum si a-si intocmí lucrurile asiá cá se se ajunga cu aceea ce i se tramitea. Acést'a, numai ce-e dreptu, i vení la inceputu fórté greu, se consolá insa in opiniunea: va merge óre catv'a timpu asiá; unchiu seu celu betranu nu vá traí catu lumea, si — dee domnulu curendu! — déca vá muri, atunci apoi si-va incepe éراسi viéti'a cea dulce de mai nainte.

Asiá vietii Oscaru unu anu de díle la parere atatu de retrasu, in catu unchiu seu n'avea caus'a cea mai mica a se plange de elu. De si nu se lasá cu totul de sventuraturile sale anterióre si facú inca, ca se-si póta impliní acéste, nesce datorii de cateva mii de franci, sciú insa totusi asiá debine intocmi, incatu unchiu seu cu greu ar' fi pututu intielege ceva despre tóte aceste.

— „Unchiu meu celu betranu“ — dicea elu acellora cari lu imprumutare pe interese mari, — „e bolnavu, neputintiosu si slabu, in curendu se vá sfersí. Atunci fiindu eu singurulu moscénu, voiú sci a ve fi multiamitoriu.“

Catu a fostu elu insa de astutu intiesetur'a planuriloru sale, unchiu seu totusi l'a intielesu si-lu urmariá in totu modulu. Cumca s'a intristatu fórté de coruptiunea nepotului seu si de neamórea ce aretá catra unu unchiu asiá de bunu, se intielege de sine. De siguru l'ar' fi si desmoscenitu, déca in bunatatea sa n'ar' fi mai crediutu inca bietulu batranu ca dóra tinerulu omu totu vá avé o anima buna, si ca numai a cadiutu in man'a unoru seducatori, cari au facutu abusu cu neesperinti'a lui; asemenea tienea peste mesura a fi si spuséle si declaratiunile neamicale despre elu.

Si in alu doile anu remasera lucrurile totu astfelu. Odata capeta Oscaru dóne epistole, deodata cari lu imbucurara peste mesura. Un'a erá dela notariulu unchiului seu, ceea-lalta dela administratorulu acelui-a. Ambele i spunea ca domnu seu celu betranu murise de-odata in urm'a unii apoplezii, si ca Oscaru se se grabésca a vení catu mai ingraba a casa spre a-si primi mosceniarea.

O! ce bucuria pentru junele posesoru! Se pune numai decatu si scria administratorului: „Pregatesce totu spre primirea mea pe mane séra. Aducu si vre-o cativa amici huni cu mine, deci asceptu cá la curtea

drumului de feru se fia vre-o cateva trasuri spre a ne primi. Asemenea, sperezu se afiu in castelu o mésa incarcata si unu prandiu stralucitu, unde n'oru se lip-sésca nici vinurile cele mai bune; drumulu face pofta de mancare, si voiu se n'am rusíne inaintea ataciloru mei. Pe lunga este-a am lipsa neaparata — si inca numai decatu — de vreo 16,000 franci bani gata. Vei ingrigi de acést'a. Ast'a vei implini cu punctuositate, de vrei a mai fi administratoru.“

Dupa ce a espedatu espistol'a, alérge Oscaru numai de catu la colegii si sotii lui, cá se le spuna fericirea sa si se-i inviteze toto-data a caletori cu densulu cá se véda cum vá primi in moscenire ereditatea sa. Se intielege ca lu ascultara toti bucurosi. La ór'a anumita pléca toti voiosi pe drumulu feratu glumindu si veselinduse.

Ajungendu a dóu'a di la cea din urma statiune, aflara trasurile spre primire asceptandu. Se punu intrasuri, fara amenare, si dupa o caletoria de vre-o cateva óre se aflara in curtea castelului, unde cu tóta onórea si respectulu cuvenitu i primesce administratorulu, declarandu ca tóte s'au facutu dupa cum s'au demandatu.

Oscaru aréta semnu de multiamire si duce pe óspeti in sal'a de prandiu. Domnu peste viéti'a mea! ce splendóre le lucea loru aici! Toti stá cá uimiti la vederea atatoru argintarii, si atatoru sticle si pocale de cristalu ce licuriá pe més'a incarcata si ornata. Din tóte partile...i se aduceau voiosulu Oscaru felicitari si urari, si la mésa fura óspetii atatu de veseli, in catu pareca ca n'ar' fi mai muritu nimeni pe aici. Veseli'a se si mai mari candu se adusera vinurile cele mai bune si vestite, si trecù tóte marginile, candu puterea si spiritulu acelor'a deslegara tóte legaturile limbei. Cele mai neamicabile glume despre reposatulu unchiu se facura si se aplaudara cu risetele cele mai nebunaticé. Nemultiamitoriulu tineru Oscaru esclá in tóte aceste-a.

— „Copii“ strigá elu radiendu pocalului plinu, — „cum vedeti astadi asiá o se facemu in asta iérna in tóte dílele! Crediu ca sum destulu de avutu! Voi toti mi veti fi óspetii mei! Unii cu altii! — Spuneti voi, n'au fostu unchiu meu unu omu alesu, ca a fostu asiá de bunu se móra tocma acum? Ce nebunia de cumva mai viétuia inca vre-o siepte optu ani! Umpleti dara pocalele si

ciocniti cu mine, se dórma linu si dulce. Lui i bine, nóue ni e si mai bine! Aid! ciocniti, pentru unchiu meu care a muritu tocma la timpulul seu!“

— „Ti multiamescu“ — respunsa o vóce surda din o parte a salonului unde prandiau. Ochii toturoru se 'ntórsera intr' acolo. Pocalulu cadíu din man'a nesocotitulu Oscaru — caci in usi'a deschisa stá unu omu naltu, betranu si palidu imbracatu intr'unu vesmentu cu flori albe de nópte, cu manile incrucisiate pe peptu.

— „Unchiu meu!“ — strigá Oscaru spariatu cu vóce tremuranda, sculanduse perulu in capu.

— „Celu mortu?!“ strigara toti cei lalti spariati. Impresiunea ce o facù acésta vedere asupra toturor'a erá teribile. Toti se aruncara confusi se ése pe usi'a cea lalta a salonului. Oscaru, ce perdù totu curagiulu nu le putù urmá ci cadíu cá lovitu de guta in scaunulu seu.

— „Da unchiu teu!“ dise in urma betranulu cu unu tonu aspru; nu celu mortu, dar' care traesce, si care intaiasi data a cercatu sub masc'a unui dolu a te pune la proba. — Ast'z seceru eu dupa atatea bunetati, ce ti-am aretatu, cá tu, omu nesimítóriu, astfeliu se mi doresci mórtea, si se-ti esi din pele de bucuria, candu ai auditu ca n'asi mai fi intre cei vii? Si astfeliu cuget tu se prepadesci averea, care cu mare sudóre si cu dreptate mi-am cascigat'o? — Peri din ochii mei, se nu me faci a implini unu lucru necuviintiosu! De adi in colo nu-ti mai sum unchiu, si de te vei mai aflá peste o óra in castelulu meu, ti voru aretá servitorii calea!“

Aceste cuvinte au fostu insocite de o cautatura aspra. Apoi se departá betranulu in cabinetulu seu. Dupa ce si veni Oscaru in fire, cugetandu seriosu, ca catu are se pérda prin acést'a, cercá, ca dóra vá puté imblandí pe unchiulu seu. Insa nici nu-lu lasá inaintea sa; ba i disera servitorii, ca numai decatu se parasésca castelulu caci altmintrea lu voru scóte cum nu i-vá placé. Asiá se vedíu de totu pocaitulu nepotu silitu, a se asociá colegiloru sei cari l'asceptau in curtea castelului, si a se pune cu toti pe acele trasuri, in cari cu pucinií mai nainte venisera, si cu cari acum éراسi se întórsera la curtea drumulu feratu pe care lu parasira mai odineori asiá de voiosi.

Oscaru au semítu bine, ca n'a fi singur'a urmare a purtarii lui cei nefiesci numai prandiulu stricatu; cu-

getá in sa totusi in sine, ca dóra totu i-a succede a imblândi si impacá pe unchiu seu, ce cu dreptu cuventu se maniasa asiá reu pe densulu. Dar' se insiéla fórté. Acest'a pune numai de catu oficialmente pe nesce rudeni mai de aprópe cá moscenitori peste tóta averea sa, si lui Oscaru ii trage si sum'a ce i-o ficsase mai nainte de a i-o dá pe totu anulu. Asiá nu-i remase nemultiamitoriului si neomenosului omu, carui lipsiá tóte midilócele de traiulu vietii, de catu a se întórce catra amicii si colegii lui ruganduse de ajutoriu. Insa acesti-a i întórse spatele si lu risera; numai creditorii lui 'lu mai cercetara amenintiandu i ca-lu voru aruncá in prinsóre, deca nu-si vá platí datoriile.

Se audí intr'o dí ca cutare ar' fi fugitu pe nópte si intunerecu din Parisu. Spunu ca óre-cátva timpu s'ar' fi tienutu in giurulu Parisului vietuindu cá cersítoriu, in urma se asociá unoru emigranti, cari vreau mergé in Californi'a, cá se sape acolo dupa auru.

— In numerulu trecutu ne esprimasemu parerea nóstra de reu, ca in consiliulu instructiunei publice, dintre romani nu s'a denumitu nici unu membru. La nemultiemirea romaniloru séu si a altor'a cu procedur'a observata la constituirea acestui consiliu, a-flamu in „Correspondinti'a generale« din Viena urmatóarele sire cá respunsu:

„La plansorile ce s'au redicatu din unele parti cu cuventulu, ca in consiliulu instructiunei publice unii nu suntu representati de felu, ér' altii nu d' ajunsu, noi mai observamu si d' asta data, ca numerulu membriloru esterni nu s'a complinitu, si intentiunea d' a-lu inaltia lu o sistema completa a esistatu atatu inainte, catu si dupa aceste plansori. Locurile competinte voru acceptá totu de un'a cu placere consilie in acestu meritu; dar' nu pretotindenea póte omulu sucurge asiá cu grabire, precum cere reulu si lips'a ajutorului. Mai multu s'au plansu romanii, ca ei pan' acum nu suntu de locu representati in consiliulu instr. publ. Instructiunea publica la romanii se afla inca in primulu stadiu alu desvoltarii sale, — acést'a se scie de comunu; si togma acést'a e caus'a, din care se póte usioru vedé, ca de ce nu s'au potutu aflá inmediate séu celu pucinu mediate, acei individi, cari aru fi trebuitu consultati asupra starei instructiunei loru cu deosebire, si asupra mediiloru de ameliorare. A chiamá unu romanu, ba chiar' unu barbatu de scóla romanu nu este d' ajunsu; apoi

unu astu-felu de individu, prelunga aceea ca nu ar' trebui se se tiena de sfer'a aministratiunii, ar' fi trebuitu inca se-si fia facutu studiele pe acestu terenu in privintia natiunale, scientifica si didactica in tóta intinderea si cu unu resultatu recunoscutu; apoi astu-felu de individi aru trebui se fia mai multi pentru-ca e de temutu, cá nu cumva, fiindu poporulu romenu atatu estinsu, se capete valóre in consiliulu instr. publ. nisce idei unilaterale despre elu. Noi speramu ca se voru aflá astu-felu de individi. N'a fostu inse nice unu motivu pentru d'a amená activitátea consiliului pana s'ar' face intregirea ce-o dorimu si din aceea parte, care inse nu-i nici decum usióra. Deca inse cineva se semte a posedé cunosciintiele necesare, póte si acuma, fora nici o impedecare, a face consiliului propuneru relative la invetiamentu pe calea deregatoriiloru centrale. Consiliulu va ascultá propunerile unui astu-felu de barbatu de specialitate, si in acestu casu statutulu i asecuréza votu decisivu in debaterile consiliului.“

Cetimu in Nr. 19 alu Concordiei in o correspondintia din Blasiu urmatorele:

— „Mane si poimane tracturile protopopesci, alu Biei si Tatarlauului voru tiené sinodu, in care au se venia pre tapetu lucruri fórté interesante. Insemnamu din ele numai regularea scóleloru poporali, cari adeveratu-su miserabile si incolo prin Archiecesa, dara apoi in satele din giurulu Blasiului mai dearendulu nu se afla in stare de asiá catu se meriteze macaru numele „scóla“ fie si cu epitetulu de „miserabila.“ Speramu, ca sinodulu de mane va face, ca un'a din doririle cele mai ferbinti a fia-carui romanu celu pucinu in tienutulu acestoru Ppiate se se implínésca pre catu se pote mai bine.“

— Deca chiar' si in giurulu Blasiului, chiar' inaintea ochiloru, chiar' in prágulu v. ordinariatu metropolitani nu se afla scóle nici celu pucinu miserabile, apoi, marturisimu cu cea mai profunda amaritiune a sufletulu nostru, ca noi amu amutitu . . . numai potemu díce nimicu!

Dilele aceste ne veni din Bucuresci Българското сѣу Viitorulu diariu politicu, literariu si comerciale in limb'a bulgara si romana, redactatu de G. S. Raccovsky. Devis'a acestui diariu este a infratí natiunea bulgara si romana aratandu ca Bulgarii si Romanii au suferitu totu de un'a in comune nepastuirile Turciei; si impilarile greciloru.

Program'a acestui diaru cuprinde urmatóarele rubrici: 1. articuli de fond, cari voru tractá politic'á actuala a Europei, in cele ce privesce mai cu sama pe Bulgari si Romani. 2. Partea literara, va tractá amórea si aliarea fraterna intru apararea drepturilor si intereselor contra inamicilor comuni; cum si conservarea acelor obiceuri, ceremonii casnice, canturi dantiuri si portulu national. 3. Partea comerciale. 4. Noutati de di si evenimente importante.

Acestu diaru are formatu mare de siese colóne, a pare in tóte dominecile si costa pe anu 2 galbeni si portulu postale. Noi i uramu multi colaboratori, multi prenumeranti si nici unu necasu de presa!

— In tipografi'a S. Filtsch d' aici a esitu de sub tipariu: **Dictionarelu** latinu-romanu pentru incepatori de Ioane M. Moldovanu prof. gim. in Blasiu. Pretiulu e 40 cr. v. a.

— Totu in librari'a S. Filtsch se afla si protocoléle celoru trei adunari generale ale Asociatiunei transilvane romane in 3 brosiuri cari la olalta costa 1 fl. v. a. ér' separatu 2 brosiuri a 60 ér' una a 50 cr. v. a.

DIVERSE. (Psychologia practica). Cestim intr'unu romanu de curundu despre unu studentu, care erá fórté diligentu, seriosu, si d'o virilitate prematura dupa etatea sa. Elu amblá fórté elegantu imbracatu, si nu facea de locu cauza comuna cu colegii sei. Elu se ferea d' orice relatiuni confidentiali, dar' fora d'a fi d' altmintrea duru in purtare séu neamabile. Elu erá gem'a cea mai brillante in cumun'a scolarilcru buni si d'o purtare esemplara, elu erá modelulu moravuriloru bune, si alu maniereloru fine, si totu odata sórele bucuriei si alu superbiei parintiloru sei ce posiedea o avere straordinara. Profesorii dela gimnasiulu unde studiá acestu tineru nu aflau cuvinte d' ajunsu pentru d' a-lu laudá. Dar' unu altu profesoru, ce mancá panea profesoralé numai cá din gratia pentru-ca erá unu omu fórté marginitu in cunoscintie, dar' de altmintrea reu de gura si pacalitoru, totu de un'a apostrofá si ridea de laudele ce le puneau cei alalti profesori

pe junele studentu. Elu adeca totu de un'a de cate ori audiá pe cei alalti profesori colegi laudandu pe tineru, dicea: „numai d' ar' face elu odata o nebunia!“ Directorulu gimnasiale se mania odata si-lu intréba: „Ei! domnulu meu, dar' spune-ne odata ce vrei d-ta se intielegi sub acésta pofta a D-tale necalita?“ Profesorulu se cam cantraní la aceste cuvinte ale directorului: „Ce intielegu eu, domnule directoru? Éta ce: eu cugetu ca o astu-felu de sapientia, o astu-felu de moralitate si demnitate, o astu-felu de diligentia esemplara nu e nici de cumu naturale unui copilu de 17 ani; eu cugetu ca din astu-felu de teneri, din astu-felu de de modele si papusi nu s' alege nici odata nimica; tinereti'a inca si-are drepturi'e sale; eu me miru ca nu sciti, ca se intempla de multe ori, ca tatalu unui june cerendu vr'o feta de sotia fiului seu, tatalu fetei l' intréba: „Ei! bine, dar' gatatu-si-a copilulu d-tale nebuniile tineretii?“ Da, si eu concedu ca pentru profesori e mai bine candu discipulii loru amena nebuniile tineretii, dar' pentru tineri e mai bine candu le facu si le petrecu la tempulu seu. Eu remainu pe lunga opiniunea mea, si ve spunu dreptu, ca eu a-si avé mai multu respectu d' acestu june, deca ar' fi fostu inchisu numai de vr'o dóue ori in carceru. „Dixi et salvavi . . .“ — Directorulu si cei alalti colegi incepura a ride cu hohotu la aceste cuvinte, si dedeau din umeri cá si cumu ar' vré se dica: dieu ast'a-i bunu acumu numai se-lu punemu la odina (in pensia). Dar' cuvintele acelu profesor s'au adevéritu din firu in peru, pentru-ca esemplarulu, moralulu si diligentulu studentu in urma devine tenerulu celu mai stricatu, celu mai depravutu. Elu devine prapaditorulu celu mai mare, jucatoriu in carti, beutoru imparatescu, libidinosu, nu dórme noptile, séu le dórme in locuri de prostitutiune, séu pe bancele carcímeloru, ambla adeseori batutu, adeseori desbracatu, de creditoru séu trasu la judecata s. a. si in urma ruinandu-se cu trupu si sufletu, móre in etatea cea mai frumósa. — Éta unu esemplu, care unui invetiatoru dá fórté multu de cugetatu, si acést'a cu atatu mai vertosu, cací elu póte se aiba ocaziune mai multu decatu odata a face asemenea esperintie in cerculu seu de activitate.